

UNIVERSITATEA BABEȘ BOLYAI DIN CLUJ NAPOCA
FACULTATEA DE TEOLOGIE ORTODOXĂ
ȘCOALA DOCTORALĂ „ISIDOR TODORAN”

ȘCOALA CREȘTIN-ORTODOXĂ –
O PERSPECTIVĂ TRANS-DISCIPLINARĂ,
PENTRU UN MANAGEMENT INOVATOR.
LICEUL PEDAGOGIC ORTODOX ANASTASIA POPESCU –
STUDIU DE CAZ
REZUMAT

Coordonator științific:

Pr. Prof. Univ. Dr. Vasile Gordon

Doctorand:

Șerbănescu Gh. Monica-Valentina

2021

Cuprins:

Argument

Introducere

Încadrarea, scopul și obiectivele generale, stadiul cercetării, metodologia, delimitarea cercetării.

Cercetarea își propune evidențierea punctelor tari ale organizării unor unități de învățământ cu profil creștin – ortodox.

Capitolul I: Școala creștin-ortodoxă în contextul sistemului educațional românesc

1.1. Scurt istoric al evoluției sistemului de învățământ particular din România

1.2. Legislația specifică - Legea învățământului/1995, Legea nr. 87/2006 privind asigurarea calității în educație și Legea Educației Naționale nr.1/2011, cu modificările ulterioare, noile standarde ARACIP

1.3. Cadrul legal care permite înființarea unor școli creștine-ortodoxe

1.4. Elemente comune ale școlilor fondate prin inițiativă particulară

1.5. Rețeaua școlilor care promovează valori ortodoxe sau sunt patronate de fundații ortodoxe - scurtă prezentare

1.6. Modalități de integrare a unităților de învățământ creștin-ortodoxe în rețeaua locală și națională de învățământ

Capitolul II. Modelul Mântuitorului – Pedagogul Desăvârșit

2.1. Mântuitorul ca model pentru profilul managerului școlar al școlii ortodoxe

2.2. Perspectiva învățământului creștin-ortodox în comparație cu cea a învățământului laic. Transdisciplinaritate și management inovator în școală.

2.3. Inovația în școală. Provocări ale anilor școlari 2019 - 2020 și 2020 - 2021. Abordări creștin ortodoxe.

2.4. Valori formate cultivate în școala ortodoxă. Mediul educațional bazat pe aceste valori și importanța sa pentru viața școlii (director, cadre didactice, elevi, familii).

Capitolul III. Religia ca disciplină școlară

3.1. Învățământul confesional contemporan în România și în alte state din U.E.

3.1.1 Învățământul religios în Țările Uniunii Europene

3.1.2 Școli confesionale în România, trecut și prezent

3.1.3. Unități de învățământ înființate sau susținute de Biserica Ortodoxă Română

3.2. Provocări contemporane pentru învățământul creștin-ortodox

3.2.1. Situația orei de Religie în școala românească, ieri și azi (în perioada comunistă și în contextul globalizării tot mai accentuate)

3.2.2. Modificări legislative care presupun necesitatea înscrierii la ora de Religie și implicațiile acestora pe termen scurt și mediu

3.2.3. Locul disciplinei Religie în programele pentru învățământul preșcolar, primar, gimnazial și liceal, context actual și perspective ale școlii creștin-ortodoxe

Capitolul IV. Studiu de caz: Liceul Pedagogic Ortodox *Anastasia Popescu*

4.1. Istoric

4.1.1. *Anastasia Popescu* – profil de pedagog

4.1.2. Scurtă incursiune în pedagogia românească a secolului al XX-lea; idei în oglindă

4.1.3. Profesoara *Anastasia Popescu* – repere pedagogice, actualitatea viziunii

4.1.4. Liceul Pedagogic Ortodox *Anastasia Popescu* - excurs istoric

4.1.5. Argument pentru fondatori: de ce o școală creștin - ortodoxă?

4.1.6. Școala *Anastasia Popescu* în peisajul școlii românești al anilor '90, evoluție și rezultate, în raport cu alte școli de masă ori particulare

4.2. Creșterea organică a unității de învățământ

4.2.1. Niveluri de învățământ

4.2.2. Oferta specifică – detalierea modelului cu exemple; proiecte

4.2.3. Comentarii la rezultatele obținute de elevi; testimoniale

4.2.4. Perspective

Capitolul V. Exemple de bună practică. Școlile ortodoxe din sistemul românesc și modelele multiplicabile de management inovator, de inter și transdisciplinaritate

5.1. Scopul cercetării - investigarea caracteristicilor unui model de școală ortodoxă.

5.2. Eșantionul cercetării; metode, tehnici și instrumente de cercetare utilizate

5.2.1. Eșantionul cercetării

5.2.2. Metodele, tehnicile și instrumentele de cercetare utilizat

5.3. Studiile de caz

5.3.1 – *Agaton* - Școala de la Piscu – Muzeul oalelor de lut

5.3.2 – Școala *Sfinții Martiri Brâncoveni* – teatrul istoric

5.3.3 – Seminarul Teologic Ortodox din Cluj-Napoca – regândirea structurii unității de învățământ, prin adăugarea claselor primare

5.3.4 – Liceul Teologic Ortodox *Sfântul Antim Ivireanul*

5.3.5 – Școala Gimnazială *Copil dorit* – „Radio copilăria” – post de emisie al școlii

5.3.6. Liceul *Varlaam*, Școala *Varlaam Mitropolitul* și Grădinița *Buna Vestire*

5.3.7. Școala Gimnazială *Bunavestire* Grădinari

5.3.8. Școala Primară *Sfântul Ierarh Nicolae* Arad.

5.4. Rezultatele cercetării

Capitolul VI . CONCLUZII: Recomandări teoretice și practice rezultate în urma cercetării

Posibilitatea de multiplicare, ca exemplu de bună practică, a experienței școlilor creștin-ortodoxe, atât a Liceului Pedagogic Ortodox *Anastasia Popescu*, cât și a altor unități de învățământ din București și din țară. Rezultatele cercetării.

Bibliografie

Anexe

Cuvinte cheie: management inovator, scoala ortodoxă, valori creștine, religia în școală

Lucrarea „Școala creștin-ortodoxă - o perspectivă transdisciplinară pentru un management inovator - Liceul Pedagogic Ortodox *Anastasia Popescu* – Studiu de caz” este, așa cum se arată în *Argument*, rodul unei activități de cercetare aplicată, care parcurge istoria înființării școlii, începând cu anul 1994 – apariția Fundației Preasfânta Fecioară, ca inițiatoare a proiectului educațional, apropierea de profesoara Anastasia Popescu și evoluția unității particulare de învățământ, în urma obținerii binecuvântărilor patriarhale.

Decizia fondatorilor venea în sprijinul creării unei unități particulare de învățământ care să ofere copiilor ore de Religie creștin-ortodoxă. În acest sens, au fost înființate Grădinița „Arc-en-Ciel” și, ulterior, Școala „Anastasia Popescu”, din dorința de a-i forma pe copii ca personalități armonioase, iubitoare de Dumnezeu și cu respect pentru tradiții și istoria neamului.

Tot în *Argument*, sunt explicați termenii titlului lucrării și este subliniat faptul că realitatea cercetată a cunoscut un dinamism aparte. Ceea ce conferă temei actualitatea și aspectul de noutate este urmărirea locului școlii creștin-ortodoxe în peisajul actual al învățământului românesc, precum și potențialul acesteia de a reprezenta un model de bună practică multiplicabil.

În *Introducere*, după explicitarea importanței și actualității temei, care și-a propus să evidențieze aspectele ce pot recomanda Școala creștin-ortodoxă, apar elementele care susțin cercetarea propriu-zisă: *Scopul cercetării* este acela de a investiga caracteristicile unei școli creștin-ortodoxe, demonstrând beneficiile unui management inovator, care aduce în procesul de predare-învățare-evaluare perspectiva transdisciplinară. Lucrarea evidențiază impactul ameliorator al orei de Religie asupra vieții școlare, aspect care recomandă prezența acesteia la toate nivelurile de învățământ

În continuare, sunt enumerate *Obiectivele*, *Întrebările* care au susținut cercetarea, precum și *Ipotezele* de lucru: în școala creștin-ortodoxă, viața școlară se subsumează, în totalitatea sa, valorilor credinței creștin-ortodoxe și modelului Hristic; profesorul, cu deosebire profesorul de religie, ocupă un loc esențial în obținerea succesului școlii; este posibilă preluarea modelului oferit de școala creștin-ortodoxă ca alternativă viabilă, în procesul educațional.

Ca *Stadiu al cercetării*, se pune în lumină situația actuală a școlilor creștin-ortodoxe cu acest statut asumat, față de cele organizate de alte confesiuni, constatându-se o evoluție din punct de

vedere al nivelurilor accesate de școlile creștin-ortodoxe, care rămân, în continuare, mai puține la număr. Lor li se pot însă adăuga o mulțime de inițiative, la care cercetarea face referire, ale unor biserici și mănăstiri, de a organiza activități educaționale nonformale, care sprijină copiii și familiile acestora.

Metodologia cercetării a căutat să pornească de la o atitudine moderat obiectivă, iar, ca perspectivă, dimensiunea sa aplicativă deschide drumul unor studii viitoare.

Urmărind să evidențieze în ce măsură școala creștin-ortodoxă răspunde unei nevoi reale a familiilor, lucrarea subliniază, ca *Miză a cercetării*, că, depășind anii de început, școala creștin-ortodoxă a avut de luptat, de-a lungul timpului, cu multiple provocări, subliniind că anii școlari 2020 și 2021 – care s-au confruntat cu pandemia mondială - au putut fi depășiți cu bine tocmai datorită managementului inovator, prin aducerea unei perspective transdisciplinare în procesul de predare-învățare-evaluare și grație profesorilor bine formați, care împărtășesc valorile credinței și modelează relația Școală-Familie-Biserică pornind de la Modelul Hristic.

Capitolul I – Școala creștin-ortodoxă în contextul educațional românesc - parcurge cadrul istoric în care a evoluat școala creștin-ortodoxă, studiind drumul Liceului Pedagogic Ortodox *Anastasia Popescu*, care pornește în anul 1994, prin înființarea Fundației Preasfânta Fecioară Maria și a grădiniței unde a predat profesoara Anastasia Popescu. La acea dată, nu se susțineau încă, la alte grădinițe, ore de Religie. În mod deosebit, se insistă asupra contextului reluării orelor de Religie în învățământul public, derulându-se și episodul anilor 2014-2015, când părinții au fost puși în situația de a opta pentru ca elevii – copiii lor – să participe la aceste ore. În continuare, este urmărită legislația referitoare la învățământul particular românesc și ultimele aduceri la zi ale acesteia, prin noile standarde ale Agenției Române de Asigurare a Calității în Învățământul Preuniversitar (ARACIP) și Ghidurile apărute sau în curs de apariție. Lucrarea aduce o perspectivă critică - din unghiul de vedere al unei școli creștin-ortodoxe – asupra acestor materiale de îndrumare.

De asemenea, în acest capitol apare, preluat din Registrul ARACIP, numărul unităților de învățământ creștin-ortodoxe și evoluția, în timp, a nivelurilor acestora de școlarizare. Se face discuție asupra faptului că școlile cu un profil creștin-ortodox declarat sunt relativ puține, în comparație cu cele organizate de diverse culte. Totuși, diversificarea, odată cu trecerea câtorva ani, a nivelurilor acestora de școlarizare, demonstrează că ele ocupă un loc necesar, dorit și așteptat de părinți. În final, sunt parcurse modalitățile de integrare a școlii particulare ortodoxe

în sistemul național de învățământ și reușite ale acestora din punct de vedere al rezultatelor academice.

Capitolul al II-lea – Modelul Mântuitorului – Pedagogul Desăvârșit – pune în valoare importanța modelului Hristic pentru profesorii școlii creștin-ortodoxe, care reiese atât din lucrarea profesoarei Anastasia Popescu *Cum să-i învățăm pe copii Religia*, cât și din alte lucrări citate. În mod deosebit, se subliniază nevoia unui management care să urmeze valorile creștine, cât timp managerul îl are ca model pe Pedagogul Desăvârșit care este Iisus Hristos și Învățăturile Scripturii. Un astfel de manager valorizează posibilitățile orelor de Religie de a trata multidisciplinar și transdisciplinar diverse teme de studiu. Demersul este susținut cu argumente din texte citate și pasaje ale lucrării *Cum să-i învățăm pe copii Religia*, care subliniază caracterul integrator al orei de Religie.

Este evidențiat faptul că, pentru formarea caracterului și în vederea construirii, la copii, a unui fundament spiritual, s-ar impune introducerea în *Curriculum pentru Educația Timpurie* a orelor de Religie. Lucrarea urmărește, în acest sens, propunerile actuale pentru cele cinci Domenii de dezvoltare. Concluzia studiului de față este că, deși în educația timpurie se vizează o abordare de tip transdisciplinar, în contextul aplicării curriculumului specific, aceasta nu prevede, pentru grădinița publică, în niciun fel, explicit, dezvoltarea dimensiunii spirituale a copilului, pregătirea acestuia pentru a percepe și înțelege lumea înconjurătoare altfel decât în termeni de evidențe.

În acest sens, sunt menționate proiecte ale școlilor creștin-ortodoxe care susțin dezvoltarea, la vârste mici, a dimensiunii spirituale, a ceea ce se poate numi – inteligența spirituală.

Lucrarea marchează faptul că pentru cultura unei organizații școlare dinamice apare o nevoie imperioasă de inovare, care vizează viața școlii înseși și relația cu Familia, dar care trebuie să țină cont și de mediul secularizat în care școala trăiește și față de care ea trebuie să se poziționeze.

Fără îndoială, inovarea în școală se bazează pe o viziune managerială care pleacă de la premisa nevoii de înnoire făcute în beneficiul tuturor actorilor implicați în educație și aici, o dată în plus, se vedește nevoia unor proiecte care susțin formarea copiilor din perspectivă duhovnicească și culturală. Dar studiul insistă pe nevoia de formare a profesorilor pentru a prelua modelul de predare – evaluare care să valorifice posibilitatea de a lucra împreună, pluri și trans-disciplinar, diverse obiecte de studiu. Este de importanță majoră ca profesorii să adere la același set de valori, în cadrul unei culturi organizaționale comune.

Lucrarea propune chiar realizarea unui *Ghid al unităților Creștin-ortodoxe* care ar ajuta familiile la o mai bună orientare în găsirea grădiniței și școlii dorite pentru copii.

Capitolul al III-lea – Religia ca disciplină școlară - trece în revistă statutul orei de Religie în trecut, precum și după revoluția din 1989. Se arată că, în anii '90, au încercat să facă programe și planificări pentru această disciplină profesoara Anastasia Popescu și prietena sa, Laetitia Leonte. Este evidențiată legislația specifică, pornind de la articole din Constituția României, precum și situația Învățământului religios în țări ale Uniunii Europene.

Sunt, de asemenea, enumerate școli înființate sau susținute de Biserica Ortodoxă Română. Ulterior, este, pe larg, urmărită disputa generată de așezarea orei de Religie în curriculum-ul școlar, cu schimbările legislative aferente și comentarii ale luărilor de poziție din ultimii ani. În acest sens, este subliniat faptul că ora de Religie a ieșit întărită din controversele enumerate, că profesorii au beneficiat de formări succesive, iar manualele, metodele și mijloacele de învățământ au fost regândite, ținând cont de contextul general al școlii și al introducerii noilor tehnologii în procesul de predare-învățare. Cu acest prilej, în lucrare sunt evidențiate eforturile Bisericii Ortodoxe cu privire la aspectele care țin de educația copiilor și de formarea cadrelor didactice. Asupra situației profesorilor de Religie, cercetarea insistă în mod deosebit, subliniind responsabilitatea acestora, dar și numărul mare de colective de copii care revine fiecăruia, pentru satisfacerea unei norme didactice. Aceste aspecte sunt comentate cu ajutorul unui chestionar ale cărui răspunsuri devin baza găsirii unor posibile soluții, pe care lucrarea le și propune. Capitolul focalizează privirea asupra statutului actual al orei de Religie, în context legislativ și din unghiul schimbării programei de învățământ, survenite pentru nivelurile preșcolar, primar și gimnazial, urmând, curând, cel liceal.

În sprijinul demonstrației legate de locul orei de Religie în programele școlare și al posibilei integrări a școlii creștin-ortodoxe în peisajul școlii românești, lucrarea propune un alt chestionar, adresat, de astă dată, unor personalități ale vieții culturale și cultice actuale, ale căror răspunsuri sunt interpretate pentru a configura poziția unor membri reprezentativi ai societății, cu referire la importanța religiei în școală, a școlii în societate - general vorbind și a legăturii dintre cult și cultură ce poate fi realizată prin educație. Printre respondenți se află Părintele Radu Preda, Academicianul Ilie Bădescu, scriitorul Alex. Ștefănescu, profesorii Andreea Preda, Adrian Papahagi, Mihai Gheorghiu și Lidia Stareș, Costion Nicolescu, Teodor Baconschi, artistul iconar Elena Murariu și alții. Chiar dacă există puncte de vedere diferite privitor la notarea elevilor și la programa disciplinei Religie, concluziile acestora sunt unanime în favoarea

multiplicării școlilor creștin-ortodoxe și a păstrării orei de Religie pe parcursul întregii școlarități.

Capitolul al IV-lea – Studiu de caz – Liceul Pedagogic Anastasia Popescu – creionează profilul de pedagog al Anastasiei Popescu, după o trecere în revistă a biografiei sale, enumeră concepțiile pedagogilor români ai secolului XX, de la care se revendică Anastasia Popescu și listează ideile acesteia, propunând interpretarea lor din perspectiva celor mai noi puncte de vedere în pedagogie. Două sunt valorile pe care le evidențiază: *Copilul este cel mai mare dar pe care Dumnezeu îl dă unui cuplu și Nicio clipă un bun pedagog să nu scape din vedere felul de a se purta al Mântuitorului – Pedagogul prin excelență*. Urmează descrierea parcursului unității de învățământ propuse ca studiu de caz – de la Fundația inițiatoare (1994), la Liceul Pedagogic Ortodox Anastasia Popescu. Sunt urmărite nivelurile de învățământ, deschiderea unor noi sedii, ca urmare a solicitărilor venite din partea părinților, precum și oferta specifică a școlii, proiectele reprezentative și rezultatele foarte bune obținute de-a lungul anilor, în mod constant.

În încheierea capitolului, sunt amintite, pe scurt, căile posibile pentru ca, și în viitor, școala să îi formeze în spirit creștin-ortodox pe copii – chiar și pe adulții de lângă ei - păstrându-și, în același timp, excelența și exigența academică, într-un context general tot mai diluat moral. Drumul este configurat de managementul bazat pe credința nestrămutată și pe modelul Hristocentric, pe legătura permanentă cu gândirea pedagogică românească, dar și pe deschiderea către nou, preluând și adaptând ceea ce este compatibil cu viziunea școlii, pentru a construi caracterul copiilor bazat pe valorile creștin-ortodoxe și a forma profesorii, fără a pierde nicio clipă din inimi Rugăciunea către Pedagogul Desăvârșit.

Parcurgerea perioadei în care școala a continuat online a adus o serie de modificări. Deși le-a depășit, aparent, cu bine, în perspectivă, apare esențial să fie dus mai departe etosul școlii. Viitorul ține de coeziune, de consecvență, de perseverență și de așezarea pe valorile fundamentale creștin-ortodoxe.

Capitolul al V-lea – Exemple de bună practică. Școlile ortodoxe din sistemul românesc și modelele multiplicabile de management inovator, de inter și trans-disciplinaritate – menționează activități din sfera educației care pun accent pe transdisciplinaritate și inovare în acest domeniu. Este subliniată *capacitatea religiei de a fi o disciplină cu adevărat integratoare și integrativă*.

Astfel, sunt amintite proiectele care au oferit altor școli modele și soluții de lucru pluri și transdisciplinar, precum și realizarea unui Ghid pentru profesori, cu această tematică.

Pentru studiile de caz sunt menționate din nou scopul cercetării, obiectivele, variabilele de lucru și ipotezele. Este stabilit eșantionul cercetării, ales astfel încât să cuprindă unități de învățământ din toate regiunile de dezvoltare din țară, ca inițiative particulare, ori ca școli publice, din perspectiva unui management inovator și al raportării la valorile creștin-ortodoxe.

A fost selectată câte o școală ortodoxă din regiunile de dezvoltare existente, ca inițiativă particulară sau de stat (Regiunea de dezvoltare Nord-Est, Regiunea de dezvoltare Nord-Vest, Regiunea de dezvoltare Vest, Regiunea de dezvoltare Sud-Vest Oltenia, Regiunea de dezvoltare București-Ilfov, Regiunea de dezvoltarea Sud-Est): *Liceul Varlaam*, Școala Gimnazială *Bunavestire* Grădinari-Olt, Școala *Agaton* - Piscu, Seminarul Teologic Ortodox Cluj-Napoca, Școala Primară *Sfântul Nicolae* Arad, Școala Gimnazială *Copil dorit*, București, Liceul Pedagogic Ortodox *Anastasia Popescu*.

Unitățile de învățământ urmărite sunt prezentate succint, prin trăsături definitorii și inițiative specifice, ținând cont de valorile comune care îndreptățesc așezarea lor în categoria școlilor creștin-ortodoxe. Acestea li s-a aplicat un chestionar, iar răspunsurile sunt comentate pe larg, în secțiunile *Rezultatele cercetării* și *Interpretarea rezultatelor cercetării*, care apar clarificate în zece puncte. Astfel, se subliniază faptul că demersul de față nu se dorește a fi doar o trecere în revistă, în urma cercetării, a unor trăsături definitorii pentru școala creștin-ortodoxă, ci și-a propus trasarea unor posibile direcții care să ofere încredere pentru o așteptată replicare viitoare, acoperind dimensiunea *sustenabilității*. În acest sens, putem vorbi despre: managementul școlii creștin-ortodoxe care se bazează pe un set comun de competențe, dar are ca fundament valorile credinței; acestea trebuie împărtășite de întreg personalul și sunt orientate către copil, ca dar al lui Dumnezeu pentru Familie, Școală și Patrie; școala trebuie să aibă o *coerență afectivă*; aceasta se bazează și, în același timp, susține coerența mediului educațional; demersul comun este formarea discernământului copiilor, care să îi sprijine în parcursul ulterior; rezultatele bune școlare la disciplina Religie, antrenează rezultate bune și la alte materii de studiu; se conturează rolul integrator al orei de Religie; educația prin cultură este susținută printr-o multitudine de proiecte care au drept fir conducător raportarea la credința creștin-ortodoxă; profesorii lucrează în echipă pentru a oferi copiilor o viziune coerentă asupra lumii; prin acești dascăli, adevărați apostoli, pot fi făcute vii și trăitoare valorile credinței; comunitatea școlară, în întregul său, se raportează la Modelul Mântuitorului.

Capitolul al VI-lea – Concluzii: Recomandări teoretice și practice rezultate în urma cercetării – Posibilitatea de multiplicare, ca exemplu de bună practică, a experienței școlilor creștin-ortodoxe, atât a Liceului Pedagogic Ortodox *Anastasia Popescu*, cât și a altor unități de

învățământ din București și din țară - Capitolul final subliniază beneficiile parteneriatului Școală – Familie - Biserică și face șase propuneri, rezultate din cercetarea întreprinsă care pot aduce îmbunătățiri atât unităților școlare, cât și sistemului de învățământ în ansamblul său.

Cercetarea arată că este posibilă construirea unui mediu armonios, printr-un management bazat pe valorile credinței, sincer și autentic, fără stridențe, care așază copilul în centrul preocupărilor și creează o rețea de bine și întraajutorare pentru toți membrii comunității construite pe același set de valori al căror fir conducător este țesut din Credință, Iubire și Nădejde.

În concluzie, este exprimată dorința ca această cercetare să aibă drept urmare reușita multiplicării școlilor creștin-ortodoxe, care oferă părinților o alternativă românească de învățământ, într-o lume scindată și construiesc pentru copii un mediu de creștere și de formare a caracterului bazat pe valorile Credinței, pe Adevăr și Frumos. Aceste inițiative se vor putea baza pe un management care să aibă capacitatea de a inova, oferind copiilor - prin cele mai potrivite formule - modalități de a înțelege *legăturile pe dedesubt* ale lucrurilor. Însă reușita demersului va fi asigurată de un corp profesoral care, pe lângă pregătirea de elită, va fi fost format în dragostea de Dumnezeu și de Neam și îi va modela pe copii întru aceste valori.